

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ НА ПРОМИСЛОВОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Розглянуто актуальні проблеми управління дебіторською заборгованістю на промисловому підприємстві та виділено фактори, які сприяють їх появі. Визначено для вирішення цих проблем та покращення стану підприємства конкретні етапи формування політики управління дебіторською заборгованістю.

Аннотация. Рассмотрены актуальные проблемы управления дебиторской задолженностью на промышленном предприятии и выделены факторы, которые способствуют их появлению. Определены для решения этих проблем и улучшения общего состояния предприятия конкретные этапы формирования политики управления дебиторской задолженностью.

Annotation. The article deals with receivables management in the company. For solving these problems and improving the general condition of the enterprise concrete stages of shaping the policy of receivables management are determined.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, кредитна політика, управління дебіторською заборгованістю.

На сьогоднішній день у процесі діяльності у промислового підприємства постійно виникає потреба в оптимізації дебіторської заборгованості, проведенні розрахунків зі своїми контрагентами, бюджетом, податковими органами.

Раціональне управління дебіторською заборгованістю дозволить забезпечити промисловому підприємству достатній рівень рентабельності. Тому виникає таке запитання: як сформована система обліку, оцінки й управління дебіторською заборгованістю з метою оптимізації його діяльності. У сучасних умовах більшість підприємств продовжує використовувати для планування, оцінки і управління дебіторською заборгованістю лише деякі відомі методики, які дозволяють вирішити лише частину проблем, пов'язаних з управлінням дебіторською заборгованістю. Це обумовлює проблему регулювання дебіторської заборгованості, рішення якої дозволить оперативно виділяти внутрішні та зовнішні можливості для посилення ефективності управління промисловим підприємством.

Метою цієї статті є розгляд актуальних проблем управління дебіторською заборгованістю на промисловому підприємстві та шляхів їх вирішення.

Завданням статті є дослідження процесу управління дебіторською заборгованістю на промисловому підприємстві.

Об'єктом статті виступає дебіторська заборгованість на підприємстві.

Предметом статті є процес управління дебіторською заборгованістю на промисловому підприємстві.

Сучасні теоретичні та методичні аспекти дослідження були висвітлені в працях вітчизняних науковців та вчених країн СНД: Бланка І. О., Бобильова А. З., Вахович І. М., Герасимчук З. В., Карбовник А. М., Колпакової Г. М., Лебедева К. М., Лігоненко Л. О., Шохіна Є. І. Питання управління дебіторською заборгованістю були предметом дослідження і зарубіжних науковців та практиків: М. Гольцберга, К. Калніна, В. Хорна, Е. Киргесаара, Рамперсада Хьюберта, Л. Хасан-Бека. Ці дослідження є вагомим внеском як у теорію, так і в практику управління дебіторською заборгованістю підприємства. Водночас проблема управління дебіторською заборгованістю у діяльності промислових підприємств потребує подальшого розвитку та узагальнення з плином часу.

Для подальшого дослідження необхідно дати визначення поняттю "дебіторська заборгованість". На сьогоднішній день не існує єдиного погляду на визначення цього поняття, тому треба провести порівняльний аналіз вже існуючих його трактувань. Так, такі науковці дають свої визначення дебіторської заборгованості:

В. Лінніков: це заборгованість юридичних або фізичних осіб, що виникла в процесі господарської діяльності певного підприємства, організації чи установи [1];

В. Макаров і М. Білоусов: це кошти в розрахунках, що становлять борги інших підприємств або осіб даному підприємству [1];

М. Дембінський: це кошти в незакінчених розрахунках, або дебіторська заборгованість, яка становить заборгованість інших підприємств, організацій і окремих осіб даному підприємству [1].

Але, на погляд автора, найбільш точним є визначення В. Золотогорова. Він зазначає, що дебіторська заборгованість – це сума боргів, які належать підприємству, організації, установі, підприємцю від фізичних або юридичних осіб у результаті господарських відносин з ними.

Сучасний стан економіки України призводить до постійного зростання дебіторської заборгованості і неприпустимо високого її рівня. Неплатежі виникли на початку 1990-х років на макрорівні. Після того, як вони перейшли на рівень підприємств, почалося постійне, безперервне зростання дебіторської заборгованості. Для визначення напрямів вирішення проблеми зростання дебіторської заборгованості підприємств України необхідно виділити якнайбільш повну систему факторів, які призвели до незадовільного стану у цій сфері. Такі фактори

- 1) нестача власних обігових коштів підприємств;
- 2) недоліки створеної комерційними банками системи організації безготівкових розрахунків;
- 3) висока вартість позикових коштів, яка обумовлена високою ставкою НБУ;
- 4) уповільнення платіжного обороту й зниження ефективності діяльності підприємств, поява значної кількості збиткових підприємств.

До мікроекономічних факторів відносять:

- 1) комерційне кредитування постачальником покупця при відстрочці платежу;
- 2) несвочасну оплату при простроченні платежу;
- 3) поставки недоброякісної або некомплектної продукції [2].

Для здійснення управління дебіторською заборгованістю підприємству необхідно розробити параметри щодо її класифікації, стосовно яких у науковців також не склалося єдиної точки зору. Існує багато класифікацій дебіторської заборгованості, але на крупному підприємстві, де обсяги дебіторської заборгованості досягають значних розмірів, треба використовувати класифікацію, запропоновану О. Іваніловим, тобто розподіл заборгованості на строкову (за якою ще не вийшов строк погашення) та прострочену (яка не була виплачена в обумовлений договором строк) [3].

Ефективність управлінських рішень, що стосуються управління дебіторською заборгованістю, має забезпечити баланс, по-перше, між прибутком підприємства та його ліквідністю, по-друге, між кредитною політикою підприємства та інкасацією дебіторської заборгованості. Задля утримання існуючих покупців і залучення нових підприємство реалізує продукцію у кредит, підтримуючи так встановлені обсяги реалізації продукції, завойовуючи нові ринки збуту продукції, що у період економічної кризи є надзвичайно важливо. Проте процес кредитування клієнтів супроводжується ризиком зменшення прибутку в результаті неефективної кредитної політики і ризиком неповернення коштів. У останньому випадку існує ймовірність перетворення поточної дебіторської заборгованості на безнадійну. Отже, ефективне управління дебіторською заборгованістю повинно ґрунтуватися на розробленій кредитній політиці підприємства, що слід розглядати як стандартний набір процедур для того, щоб прийняти рішення, який з клієнтів повинні отримати кредит і на яких умовах, забезпечити дотримання умов кредиту та визначення умов надання знижки. Тому наступним кроком управління дебіторською заборгованістю є визначення кредитної політики підприємства. Залежно від рівня дохідності та ризику підприємство може застосовувати такі види кредитної політики: агресивну, помірну або консервативну [1].

На формування кредитної політики підприємства впливають такі фактори:

- а) купівельна спроможність споживачів продукції, яка залежить від загальної економічної ситуації;
- б) кредитоспроможність дебітора;
- в) стабільність фінансового ринку;
- г) кон'юнктура товарного ринку;
- д) конкурентоспроможність продукції підприємства;
- е) економічна можливість підприємства інвестувати кошти у поточну дебіторську заборгованість;
- ж) здатність підприємства нарощувати обсяги виробництва продукції за умови реалізації у кредит [3].

Щоб зробити висновок про правильність і збалансованість обраної кредитної політики необхідно постійно аналізувати дебіторську заборгованість за термінами давності, аналізувати фактичні терміни, протягом яких здійснюється повернення заборгованості. Зважаючи на проведення таких розрахунків, підприємство може оцінити, чи достатньо у нього фінансових можливостей, щоб інвестувати розраховану суму грошових засобів у повному обсязі [1].

Для вирішення проблем та покращення стану підприємства визначаються конкретні етапи формування політики управління дебіторською заборгованістю:

- 1) аналіз дебіторської заборгованості в минулому періоді. Основними параметрами, що характеризують стан дебіторської заборгованості, є її середньорічний розмір, середній термін погашення та частка в структурі доходу від операційної діяльності. Слід проаналізувати кількісний та якісний склад заборгованостей, коефіцієнти оборотності, співвідношення заборгованостей по сумах та строках оплати, їх вплив на фінансові результати підприємства;
- 2) формування принципів кредитної політики щодо покупців;
- 3) формування відповідних параметрів, згідно з обраним типом кредитної політики: рівень кредитного ліміту як гранична межа рівня дебіторської заборгованості; шкала знижок для розрахунків із замовниками на умовах попередньої оплати;
- 4) формування стандартів оцінки покупців і диференціація умов надання кредиту. Цей процес базується на вивченні кредитоспроможності покупців;
- 5) формування процедури інкасації дебіторської заборгованості, яка передбачає розробку ряду заходів щодо погашення дебіторської заборгованості, терміни сплати якої прострочені. Це процедури взаємодії з покупцями у випадку порушення умов оплати, системи покарання контрагентів, які допустили прострочення платежів, та ін. [5].

У ході дослідження було розглянуто основні проблемні питання, пов'язані з управлінням дебіторською заборгованістю. Сьогодні, в період економічної нестабільності в країні, проблема ефективного управління дебіторською заборгованістю потребує глибокого і комплексного підходу, який передбачає всебічний аналіз кількісних і якісних показників. У процесі управління дебіторською заборгованістю менеджмент підприємства повинен реалізовувати кредитну політику так, щоб, максимізувавши прибуток і рентабельність капіталу, підтримувати ліквідність підприємства у межах нормативних значень. Дотримання визначених у статті етапів формування політики управління дебіторською заборгованістю дозволить підвищити ефективність обліку дебіторської заборгованості, попередити або уникнути неплатоспроможності та покращити діяльність підприємства.

Наук. керієн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Білик М. Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств / М. Д. Білик // Фінанси України. – 2003. – № 12. – С. 24–36. 4. Бутинець Ф. Ф. Організація бухгалтерського обліку : підручник / Ф. Ф. Бутинець, О. П. Войналович, І. Л. Томашевська. – [4-те вид.] – Житомир : ПП "Рута", 2005. – 528 с. 3. Телін С. В. Управління дебіторською заборгованістю в сучасних умовах господарювання / С. В. Телін. – К. : Ірпінь, 2004. 4. Запарнюк О. С. Особливості управління дебіторською заборгованістю промислових підприємств / О. С. Запарнюк. – К. : Либідь, 2007. 5. Рибалко О. М. Деякі аспекти ефективного управління дебіторською заборгованістю / О. М. Рибалко, М. Б. Сичова. – К. : Ірпінь, 2006.